

Розділ V

Проблеми цивільного, трудового права
та права соціального забезпеченняDOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-510-524
УДК 347.3А. Ю. БАБАСКІН,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник*
ORCID: 0000-0001-6624-1876ГРОШОВІ ЗНАКИ ЯК ЗАКОННИЙ ПЛАТІЖНИЙ ЗАСІБ
ТА ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

У статті досліджуються грошові знаки як законний платіжний засіб та об'єкт цивільних прав. На основі аналізу норм законодавства України, доктринальних джерел надана загальна характеристика грошових знаків у цивільному праві, визначено місце грошових знаків у системі об'єктів цивільних прав тощо. У процесі проведеного дослідження автор визначає економічні та юридичні функції грошових знаків.

Ключові слова: гроші, грошові знаки, безготівкові гроші, законний платіжний засіб, банк, небанківська платіжна установа, річ, майно, зобов'язання, право вимоги.

Babaskin Anatoly. Money sign as a legal means of payment and an object of civil rights

The statistics have identified penny marks as a legal payment method and an object of civil rights. On the basis of the analysis of the norms of the legislation of Ukraine, doctrinal sources, the general characteristics of monetary signs in civil law are provided, the place of monetary signs in the system of objects of civil rights, etc. is determined. In the course of the research, the author determines the economic and legal functions of money signs.

* Babaskin Anatoliy, Doctor of Juridical Sciences (Ph. D.), Senior Research Officer

Key words: money, cash, cashless money, unprepared money, digital money, legal means of payment, bank, non-banking payment establishment, a thing, obligation, right of demand.

Актуальність теми. Незважаючи на те, що проблематиці правової природи грошей (грошових коштів) (далі – гроші) присвячена значна кількість наукових публікацій українських та іноземних авторів, ця проблематика залишається дискусійною, що зумовлено тим, що категорія «гроші» є однією із найбільш складних міжгалузевих категорій науки. Враховуючи, що гроші підпадають під регулювання з боку норм приватного та публічно права, актуальним є дослідження грошових знаків як законного платіжного засобу та об'єкта цивільних прав.

Огляд літератури з теми дослідження. Науково-теоретичну базу дослідження правового регулювання грошей становлять праці таких українських та іноземних науковців правників, як: М. М. Агарков, Є. О. Алісов, І. А. Безклубий, Т. В. Боднар, В. І. Борисова, С. М. Братусь, О. В. Дзера, Л. Еннекерус, О. С. Іоффе, І. О. О. Красавчиков, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць, Л. А. Лунц, Р. А. Майданик, Д. І. Меєр, О. П. Подцерковний, І. В. Спасибо-Фатеева, П. П. Цитович, С. І. Шимон, В. Л. Яроцький та ін.

Постановка проблеми. Вищевказане, з урахуванням введення у дію Закону України «Про платіжні послуги», та набрання чинності Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав» від 10 серпня 2023 р. № 3320-ІХ, зумовлює потребу у проведенні наукових досліджень грошових знаків як законного платіжного засобу та об'єкта цивільних прав.

Мета і завдання дослідження. На основі аналізу норм законодавства України, норм законодавства країн ЄС, доктринальних джерел дослідити грошові знаки як законний платіжний засіб та об'єкт цивільних прав. Для досягнення мети дослідження поставлені такі завдання: дослідити економічні та юридичні функції грошових знаків, їх місце в системі об'єктів цивільних прав, здійснити порівняльний аналіз підходів до визначення правової природи грошових знаків з боку норм цивільного та фінансового права.

Виклад основного матеріалу. Через складність і мінливість категорії «гроші» в законодавстві абсолютної більшості держав світу, у т. ч. України, легальне визначення категорії «гроші» відсутнє, а у тих країнах, де воно є, таке визначення має переважно економічний характер. Прикладом цього є законодавство США, а з країн колишнього СРСР – законодавство Республіки Казахстан. Так, законодавство США визначає гроші як «засіб обміну, який санкціоновано чи прийнято США або іноземною державою. Ця категорія включає грошову одиницю обчислення, встановлену міжнародною організацією або угодою між двома та більш організаціями» (п. 12 ст. 102 Єдиного закону про грошові послуги США)¹. У свою чергу законодавство Республіки Казахстан встановлює, що гроші є засобом платежу, накопичення та є мірою

вартості (ст. 5 Закону Республіки Казахстан «Про платежі та перекази грошей»)².

В Україні норми публічного права визначають: а) гривню як грошову одиницю України, під якою науковці розуміють законодавчо встановлений номінал грошового знаку³, а забезпечення її стабільності – як основну функцію центрального банку держави – Національного банку України (далі – НБУ); б) внутрішню побудову грошової одиниці України – гривні, яка дорівнює 100 копійкам; в) відсутність встановлення в Україні офіційного співвідношення між гривнею та золотом або іншими дорогоцінними металами; г) виключне право НБУ на введення в обіг (емісія) банкнот і монет, організація їх обігу та вилучення з обігу; д) види грошових знаків, що перебувають в обігу в Україні (банкноти, монети) (ст. 99 Конституції України)⁴, ст. 32–34 Закону України «Про Національний банк України»⁵. У свою чергу норми ЦК України, окрім відтворення конституційних норм щодо грошової одиниці України, визначають її головну юридичну функцію – законного платіжного засобу, приймання якої за номінальною вартістю на всій території України є обов'язковим (ч. 1 ст. 192 ЦК України), визначають гроші як один із об'єктів цивільних прав (ч. 1 ст. 177, ст. 192 ЦК України)⁶, встановлюють можливість грошей бути матеріальним об'єктом зобов'язання, що виникає на підставі окремих правочинів: договори дарування, позики, кредитний, банківського вкладу тощо (ст. 718, 1046, 1054, 1058 ЦК України), регулюють виконання грошових зобов'язань (ст. 532–537 ЦК України) тощо. Цим функції грошей не обмежуються, прикладом чого є, зокрема, функція міри вартості, яка проявляється через категорію ціни (ст. 189 ГК України⁷, п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про ціни і ціноутворення»⁸). Отже, як вказують правознавці, гроші виражають міру вартості речей, робіт, послуг, інших матеріальних і нематеріальних благ, а також втрат (майнової та немайнової шкоди, збитків тощо)⁹.

Що ж до форми грошей, то згідно з законом вони існують в Україні у готівковій (грошові знаки) та безготівковій (записи на рахунках) формах. При цьому грошові знаки (грошовий агрегат M0) випускаються в Україні у формі банкнот (паперових) і монет (металевих), що мають зазначену на них номінальну вартість (ч. 1, 2 ст. 3 Закону України «Про платіжні послуги»¹⁰, ст. 34 Закону України «Про Національний банк України»). Сучасні грошові знаки на відміну від так званих товарних грошей минулого (монети з дорогоцінних металів, ринкова вартість яких визначала їх номінал, залежно від ваги металу, з якого вони були вироблені), є «символічними грошима», оскільки дійсна вартість матеріалу з яких вони вироблені, не відповідає зазначеній на них номінальній вартості¹¹, через що їх також називають «білонними». Характеризуючи зазначене, слід навести думку політеконома XIX ст. К. Маркса, який вказував, що «у функції засобу обігу гроші мають бути в готівці як реальна річ поряд з іншими товарами», при цьому «матеріал грошей стає байдужим і все залежить від їхньої кількості»¹². Отже, в силу принципу номіналізму грошей у символічного грошового знаку саме зазначений

на ньому номінал, як числовий вираз у грошових одиницях, визначає його вартість і законну платіжну силу.

Цьому підходу законодавця щодо форм грошей відповідає і сучасне доктринальне розуміння категорії «гроші». Наприклад, В. Л. Яроцький визначає «гроші як нормативно визначені та виражені в емітованих в обіг паперових і металевих знаках або у безготівковій формі умовні вартісні одиниці (гривні, копійки)...»¹³, а О. В. Даниленко визначає «гроші як визначені законним засобом платежу держави та виражені у грошових знаках або записах на рахунках грошові одиниці, які є універсальним засобом виконання майнових зобов'язань, що реалізують функціональне призначення міри вартості та засобу обміну...»¹⁴.

З урахуванням цього можна дійти висновку, що категорія «гроші» визначається законодавцем через поняття грошової одиниці та форми грошей.

На переконання Л. А. Лунца, «платіжну силу грошового знаку закон зазвичай встановлює за номіналом, тобто у певному числі»¹⁵. З огляду на це, характеризуючи грошові знаки, слід зазначити, що грошова система України, як і грошова система країн ЄС, визначаючи внутрішню побудову грошової одиниці, базується на десятковому принципі. Внаслідок цього в Україні грошові знаки (готівка) існують у формі паперових банкнот різного номіналу (наразі номіналом: 20, 50, 100, 200, 500, 1000 грн) та металевих монет різного номіналу (наразі номіналом: 1, 2, 5, 10 грн та 10, 50 копійок). Останні згідно з положеннями нормативно-правових актів НБУ у сфері готівкового обігу поділяються на: а) обігові монети (від 1 грн); б) розмінні монети – які виконують функції розміну банкнот і обігових монет і законного платіжного засобу (п.п. 3, 6, 18, 24, 33 п. 4 роз. I)¹⁶. Слід також зазначити, що в Україні законним платіжним засобом є і пам'ятні та інвестиційні монети (п.п. 1.1–1.2 роз. I)¹⁷, останні з яких належать до категорії банківських металів (ст. 1 Закону України «Про Національний банк України»). Водночас в обігу вказані монети в якості законного платіжного засобу майже не застосовуються, оскільки їх номінальна вартість значно нижча за вартість металу, з якого вони викарбувані¹⁸.

Загалом, за даними НБУ станом на 01.10.2023 р., в Україні у обігу перебувало 727, 9 млрд грн готівки (2, 7 млрд шт. банкнот та 14, 4 млрд шт. монет) при цьому на одного українця в середньому припадало 65 банкнот і 175 монет¹⁹. Це підтверджує те, що готівкові розрахунки досі становлять значну частку грошового обігу України, про що свідчить той факт, що, за даними НБУ (за III квартал 2023 р.), частка безготівкових операцій від загальної суми операцій із платіжними картками в Україні становила 63,3%²⁰.

Зазначимо, що не усі грошові знаки, що перебувають на руках учасників цивільного обороту, можуть виконувати функції законного платіжного засобу, тобто бути платіжними. З точки зору нормативно-правових актів НБУ у сфері готівкового обігу банкноти та монети є платіжними за умови їх справжності, якщо вони за встановленими НБУ критеріями можуть використовувати

тися за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви, для переказів та обміну. При цьому легальне визначення понять: «платіжні банкноти та монети», «справжні банкноти», «справжні розмінні та обігові монети», «грошові знаки, вилучені з обігу», «сумнівні банкноти (монети)» наведено у п. 2 роз. I Правил визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної валюти України, затверджених постановою Правління НБУ від 03.12.2018 р. № 134 (далі – Правила)²¹. Ці Правила, зокрема, забороняють юридичним особам приймати неплатіжні банкноти (монети), які викликають сумнів у їх справжності та платіжності, за всіма видами платежів і для переказів, а банкам, небанківським фінансовим установам, національному оператору поштового зв'язку також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для обміну на придатні до обігу банкноти (монети). Виняток становлять лише банкноти (монети), вилучені НБУ з обігу, які банки зобов'язані обмінювати, за умови їх відповідності вимогам, установленим пунктами 6, 8, 9, 11 розд. II Правил, на придатні до обігу банкноти (монети) протягом строку та в порядку, визначеному НБУ (п. п. 20, 21 розд. II Правил).

З огляду на це можна дійти висновку, що платіжні грошові знаки є законним платіжним засобом, що дає змогу використовувати їх для погашення грошового боргу у цивільних та публічних відносинах. Водночас слід мати на увазі, що в Україні, як і у країнах ЄС²², законодавство обмежує здійснення готівкових розрахунків. При цьому воно дає змогу здійснення розрахунків готівкою без відкриття рахунку шляхом унесення готівки до кас надавачів платіжних послуг для подальшого її переказу на рахунки суб'єктів господарювання або фізичних осіб для платників коштів, що робить такі розрахунки для платників – готівковими, а для отримувачів – безготівковими (п. п. 6, 7, 10 розд. II)²³. Однак при цьому, на відміну від законодавства європейських країн, законодавство України не встановлює обмежень, які б запобігали (наприклад, за сумою, кількістю, номіналом монет) ситуації, коли платежі на значні суми здійснюватимуться монетами, що можна розглядати як недолік законодавства України, який потребує усунення. Прикладом правового регулювання, яке запобігає такому недоліку, є норми законодавства таких європейських країн: 1) підрозділу 1А розділу 2 Закону Англії «Про карбування монет» (1971), які встановлюють, що мідно-нікелеві, срібні або бронзові монети є законним платіжним засобом у такому порядку: а) мідно-нікелеві або срібні монети номіналом понад 10 пенсів – для платежів, що не перевищують 10 фунтів стерлінгів; б) мідно-нікелеві або срібні монети, номінал яких не перевищує 10 пенсів для платежів на суму, що не перевищує 5 фунтів; в) бронзові монети для платежів, що не перевищують 20 пенсів²⁴; 2) частини 1 § 3 Закону Федеративної Республіки Німеччина «Про карбування монет» (1999), які обмежують грошову суму, яка оплачується звичайними (тобто не пам'ятними монетами) – 50 монетами незалежно від суми та номіналу²⁵; 3) ст. 3 Закону Швейцарської Конфедерації «Про валюту та платіжні

інструменти» (1999), які обмежують платежі, що здійснюються монетами – не більше 100 монет. Без обмежень монети, у т. ч. пам'ятні та інвестиційні, приймаються за номінальною вартістю Національним банком Швейцарії та Федеральним державним казначейством²⁶.

Характеризуючи юридичну природу грошових знаків, слід також звернути увагу на можливість останніх виконувати економічні функції грошей. Зазначимо, що ще Л. А. Лунц виходив із того, що її розкриття можливе лише «шляхом аналізу функцій, яку гроші виконують у господарському житті». Однак слід визнати, що навіть на цей час серед економістів не існує єдиного підходу до визначення переліку економічних функцій грошей. На їх переконання, крім функції засобу обігу, гроші виконують ще й такі функції, як: а) масштаб цін²⁷; б) засіб збереження вартості та одиниця підрахунку²⁸; в) мірило цінності, засіб платежу, засіб накопичення (цінності), світові гроші²⁹; г) засіб оплати товарів та послуг, засіб вимірювання вартості, засіб збереження (накопичення) вартості³⁰; д) міра вартості, засобу збереження. Що ж до юристів, то їх погляди на економічні функції грошей також суттєво різняться: а) одиниця рахунку (міра вартості), засіб утворення скарбів, засіб платежу, світові гроші³¹; б) засіб платежу та засіб обліку^{32–34}; в) міри вартості, засіб платежу, обігу і нагромадження³⁵.

Шляхом узагальнення вищевказаних доктринальних підходів можна дійти висновку, що, на думку більшості науковців, грошовим знакам притаманні економічні функції засобів обігу, платежу, накопичення та міри вартості. Виконуючи функцію засобу обігу, гроші як взяте за мірило цінності універсальне мінове благо як його визначав М. Литовченко³⁶, використовуються при обміні товарів, робіт, послуг як загальний еквівалент їх вартості. Отже, функція засобу обігу грошей опосередковує рух товарів, робіт, послуг. Що ж до функції засобу платежу, то гроші виконують її у тих випадках, коли застосування грошей не передбачає їх використання в цілях отримання зустрічного задоволення (сплата податків тощо)³⁷. Оскільки грошові знаки є найбільш ліквідною складовою грошової маси, яка перебуває під контролем їх власників, та є доступною для її використання, вони можуть виконувати функцію засобу накопичення (тезаврації). У такому випадку вони не використовуються як засоби обігу та платежу, а можуть зберігатись на руках фізичної особи, в касі юридичної особи, бути передані на зберігання банку або у банківський вклад (ст. 969–971, 1058 ЦК України). Однак в умовах існування інфляції таке накопичення здійснюється переважно у вигляді банківського вкладу, оскільки за рахунок отриманих вкладником процентів на суму вкладу, вкладнику вдається зменшити інфляційні втрати купівельної спроможності своїх грошей. З урахуванням вищевказаного можна дійти висновку, що грошові знаки, безумовно, виконують функції засобів обігу, платежу та накопичення. Що ж до виконання ними функції міри вартості, то за умов однакової купівельної спроможності обох форм грошей в Україні, можна казати про те, що

ця функція грошей прив'язана не стільки до форм грошей, скільки до грошової одиниці як ідеального поняття.

У свою чергу щодо юридичної функції грошових знаків слід зазначити таке. На переконання Л. А. Лунца, «цивільний оборот створює засіб обігу, а держава – законний платіжний засіб. Отже, юридична функція законного платіжного засобу поглинає економічні функції засобів обігу та платежу. Що ж до закону, то згідно зі ст. 35 Закону України «Про Національний банк України» гроші у готівковій формі (грошові знаки) є законним платіжним засобом на території України. В силу вищевказаного усі банкноти та монети є обов'язковими до прийняття за їх номінальною вартістю на території України усіма фізичними і юридичними особами при проведенні платіжних операцій та розрахунків (ч. 1 ст. 192 ЦК України, ч. 4 ст. 3 Закону України «Про платіжні послуги»). Отже, йдеться про легітимовану законом здатність грошових знаків погашати на території України грошовий борг у цивільних і публічних відносинах, під загрозою прострочення кредитора, який відмовився від прийняття грошей у погашення грошового зобов'язання (ст. 613 ЦК України), з урахуванням встановлених законодавством обмежень для здійснення розрахунків готівкою (ст. 1087 ЦК України). При цьому, на переконання Л. А. Лунца, «використання законного засобу платежу дає змогу боржнику звільнитись від боргу кредитору незалежно від згоди останнього», оскільки такий борг може бути внесений боржником у депозит нотаріуса, нотаріальної контори тощо (ст. 537 ЦК України).

У свою чергу щодо місця грошових знаків серед об'єктів цивільних прав слід зазначити таке. У чинній редакції ч. 1 ст. 177 ЦК України гроші, визначені в якості окремого об'єкта цивільних прав, який є відмінним від речей. Однак, незважаючи на вказане, в силу того, що грошові знаки є предметом матеріального світу (шматок паперу, металу), виникає питання щодо їх співвідношення з речами. Зазначимо, що до внесення змін до ч. 1 ст. 177 ЦК України грошові знаки були віднесені законом до речей і розглядались на доктринальному рівні переважно як рухомі, родові, замінні та подільні речі^{38,39}. При цьому норми ч. 1 ст. 1046 ЦК України, які визначають об'єкт договору позики, розглядають гроші як речі, що визначаються родовими ознаками. Зауважимо, що схожі підходи, зокрема, щодо віднесення грошей до замінних речей як об'єкта договору позики, характерні і для цивільного законодавства багатьох європейських країн континентальної системи права (наприклад, ст. 312 ЦК Швейцарії⁴⁰, ст. 1813 ЦК Італії⁴¹, ст. 1753 ЦК Іспанії⁴², ст. 1142 ЦК Португалії⁴³, § 2390 ЦК Чехії⁴⁴ тощо). Це зумовлено, з одного боку, рецепцією законодавством європейських країн норм римського приватного права, в якому позика являла собою односторонній контракт, за яким передається право власності на гроші або інші замінні речі від позикодавця позичальнику, який зобов'язується повернути таку ж саму кількість речей того ж роду та якості⁴⁵, що пояснюється науковцями тим, що замінити можна лише речі, визначені родовими ознаками («genera») ⁴⁶, а з другого – тим, що

протягом тривалого історичного періоду існування грошей, вони мали характер «товарних грошей», оскільки значна їх частина існувала у вигляді монет з дорогоцінних металів. Однак на цей час таку характеристику в Україні мають лише інвестиційні монети та можуть мати пам'ятні монети України.

Однак на відміну від речей, що мають ці властивості, властивості грошових знаків залежать не від їх кількості або матеріалу, з якого вони вироблені, а від кількості грошових одиниць, які в них містяться⁴⁷, тобто від їх номіналу. На переконання науковців, права на гроші мають відхилення від звичайної моделі регулювання речових відносин, що пов'язано насамперед з механізмом реалізації повноважень, що складають право власності та зумовлена юридичною своєрідністю матеріальної форми грошей, які виражені у номіналі. Як наслідок цього, на відміну від речей, гроші можуть бути матеріальним об'єктом зобов'язання, що виникає на підставі лише окремих визначених законом правочинів (договори дарування, позики, кредитний, банківського вкладу тощо), право власності на грошові знаки підтверджується їх фактичним володінням⁴⁸, гроші не можуть бути витребувані у добросовісного набувача (ст. 389 ЦК України).

Отже, оскільки грошові знаки є однією із форм грошей, які є окремим об'єктом цивільних прав, який є відмінним від речей, з урахуванням норм ст. 192 ЦК України «Гроші (грошові кошти), які структурно залишаються у главі 13 «Речі. Майно» розділу III книги першої ЦК України, можна дійти висновку, що закон поширює на грошові знаки правовий режим майна, внаслідок чого грошові знаки можуть бути об'єктом права приватної, державної та комунальної власності (ст. 325–327 ЦК України).

Як зазначалось, цивільне та фінансове право розглядають грошові знаки як законний платіжний засіб. Однак, якщо цивільне право розглядає гроші як окремий об'єкт цивільних прав, на який поширюється правовий режим майна, норми фінансового права визначають грошові знаки як безумовні зобов'язаннями НБУ, які забезпечуються всіма його активами (ст. 34 Закону України «Про Національний банк України»). Щодо цього слід зазначити таке. По-перше, зрозуміло, що в даному випадку не йдеться про існування між власником грошових знаків (кредитор) та їх емітентом НБУ (боржник) грошового зобов'язання, згідно з яким НБУ зобов'язаний сплатити власнику грошових знаків грошову суму (борг), яка б відповідала їх номінальній вартості, або надати йому певний майновий еквівалент номіналу грошових знаків (наприклад, золото, срібло), що було характерно для часів існування грошового стандарту. Зазначимо, що вищевказане характерно не тільки для України. Наприклад, на аверсі банкнот фунта стерлінгу досі міститься напис: «Я зобов'язуюсь виплатити пред'явнику на його вимогу суму в...» із зазначенням номіналу банкноти. Як зазначає Банк Англії, цей напис «веде початок з тих давніх часів, коли банкноти являли собою депозит у золоті. На той час члени суспільства могли обміняти одну з наших банкнот на золото тієї ж вартості... Проте вартість фунта більше не пов'язана із золотом... Громадська

довіра до фунта зараз забезпечується операціями грошової політики, метою якої є цінова стабільність»⁴⁹. Оскільки поняття «зобов'язання» на цей час притаманне не тільки приватному, а й публічному праву (бюджетне, податкове «зобов'язання»), на що вже звертали увагу науковці^{50;51}, зазначене у ст. 34 Закону України «Про Національний банк України» «безумовне зобов'язання НБУ» є публічно-правовим. Окремо зазначимо, що закон не покладає на НБУ обов'язку щодо відшкодування власникам знищених, загублених, фальшивих, підроблених, а також таких, що стали недійсними, банкнот та монет (ст. 39 Закону України «Про Національний банк України»). По-друге, на відміну від металевих грошових систем, у яких відбувався обіг металу, що мав безпосередню цінність і виконував усі функції грошей, де паперові та так звані «кредитні гроші» були забезпеченими, та могли обмінюватись на цей метал, існуюча в Україні паперово-кредитна грошова система передбачає існування грошових знаків як фіатних грошей. Це підтверджується відсутністю в Україні у грошей забезпечення будь-яким грошовим стандартом (наприклад, золотом), через що офіційне співвідношення між гривнею та золотом або іншими дорогоцінними металами в Україні взагалі не встановлюється (ст. 32 Закону України «Про Національний банк України»). Це робить забезпечувальну функцію НБУ значною мірою умовною, оскільки емісія НБУ грошей у готівковій і безготівковій формі, в сукупності з іншими економічними чинниками веде до інфляції, таргетування якої (її плановий рівень) є складовою сучасного режиму грошово-кредитної політики НБУ, що веде до зниження реальної купівельної спроможності грошей.

На думку науковців, оскільки державою законодавчо монополізовано функцію встановлення грошової одиниці та регулювання грошового обігу, держава має нести певні пов'язані з цим зобов'язанням. ... Мета їх існування – забезпечити функціонування економіки, у тому числі грошового обігу⁵². Отже, складовою такої мети для НБУ як емітента грошових знаків, суб'єкта монетарної політики та державного регулятора готівкового грошового обігу є забезпечення стабільності купівельної спроможності грошової одиниці України – гривні та грошового обігу в Україні. Зокрема, в Україні НБУ нормативно забезпечує здійснення банками таких операцій з грошовими знаками: 1) без будь-яких обмежень за сумою та безкоштовно забезпечувати обмін фізичним та юридичним особам не придатних до обігу платіжних грошових знаків на придатні; 2) здійснення обміну фізичним та юридичним особам грошових знаків, що вилучаються НБУ з обігу, на придатні до обігу грошові знаки безкоштовно та без будь-яких обмежень за сумою, в терміни, встановлені НБУ про вилучення з обігу готівки; 3) здійснення на вимогу фізичних та юридичних осіб обміну банкнот на монети, монет на банкноти, банкнот (монет) одних номіналів на банкноти (монети) інших номіналів тощо (п.п. 8, 11, 13 роз. І).

Висновки. Відсутність у законодавстві України норм, які б імперативно запобігали ситуації, коли платежі на значні суми можуть здійснюватись

монетами, є недоліком законодавства України, який потребує усунення. Платіжним грошовим знакам притаманні економічні функції засобу обігу, платежу, накопичення, міри вартості, а також основна юридична функція грошей – законного платіжного засобу. Хоча гроші є окремим об'єктом цивільних прав, відмінним від речей, закон поширює на грошові знаки правовий режим майна, що свідчить про потребу подальших досліджень цього правового феномену. Положення закону, які визначають грошові знаки як «безумовні зобов'язання НБУ, які забезпечуються всіма його активами», слід розуміти як публічно-правове зобов'язання НБУ, спрямоване на забезпечення стабільності купівельної спроможності гривні, та функціонування грошового обігу на території України.

1. Uniform Money Services Act USA, version as of 25 February 2004. URL: <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=4ddb7fd0-891f-7140-4ce4-680c84bde71d> (дата звернення: 10.09.2023).
2. Закон Республики Казахстан «О платежах и переводах денег» от 29 июня 1998 года № 237-І. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=3309757&pos=2;-106#pos=2;-106 (дата звернення: 10.09.2023).
3. Фінансове право: навч. посіб. / Л. К. Воронова, Н. Ю. Пришва, Н. Я. Якимчук та ін. / за загальною редакцією проф. Н. Ю. Пришви. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 380 с. С. 315.
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
5. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 20.07.2023).
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.09.2023).
7. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 10.09.2023).
8. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text> (дата звернення: 20.09.2023).
9. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків: Право. 2011. Т. 1. 656 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/CPU_1.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
10. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 20.07.2023).
11. Макконелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: в 2 т.; пер. с англ. 11-го изд. Т. І. Москва: Республика, 1992. 399 с. С. 265.
12. Маркс К. К критике политической экономии. В кн.: Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Изд. 2. Москва: Издательство политической литературы, 1955–1974 гг. Т. 13. 771 с. С. 104.
13. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. 2-ге вид. доп. та перероб. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2022. 90 с. С. 523.
14. Даниленко О. В. Правовий режим грошей як об'єктів цивільних прав: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03. Київ, 2017. 19 с. С. 8, 9.
15. Лунц Л. А. Деньги и денежные обязательства. Юридическое исследование. Москва: Финансовое издательство НКФ СССР, 1927. 135 с. URL: https://civil.consultant.ru/elib/books/13/page_16.html (дата звернення: 20.10.2023).
16. Інструкція про порядок організації касової роботи банками та проведення платіж-

них операцій надавачами платіжних послуг в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 25.09.2018 р. № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text> (дата звернення: 20.10.2023). 17. Інструкція про організацію виготовлення, випуску в обіг і реалізації пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної продукції, затверджені постановою Правління Національного банку України від 30.05.2012 № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1044-12#Text> (дата звернення: 10.10.2023). 18. Про інвестиційні монети. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/uah/bullion-coins> (дата звернення: 10.10.2023). 19. Структура готівки у обігу. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/gotivkoviy-obig-v-ukrayini-na-01-jovtnya-2023-roku> (дата звернення: 25.11.2023). 20. Картковий ринок у III кварталі 2023 року: частка безготівкових операцій з картками надалі зростає. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkoviy-rinok-u-iii-kvartali-2023-roku-chastka-bezgotivkovih-operatsiy-z-kartkami-nadali-zrostaeye> (дата звернення: 20.09.2023). 21. Правила визначення платіжних ознак та обміну банкнот, розмінних та обігових монет національної валюти України, затверджені постановою Правління НБУ від 03.12.2018 р. № 134). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0134500-18#Text> (дата звернення: 20.10.2023). 22. Міжнародний досвід обмеження готівкових розрахунків та збільшення безготівкових розрахунків. Офіційний сайт НБУ. URL: <http://tak-audit.com.ua/images/DOC/Obmez%20gotivki.pdf> (дата звернення: 20.10.2023). 23. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 29.12.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> (дата звернення: 20.09.2023). 24. Coinage Act (1971). URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/24/contents> (дата звернення: 20.09.2023). 25. Münzgesetz (MünzG) (1999). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/m_nzg_2002/BJNR240230999.html (дата звернення: 20.09.2023). 26. Bundesgesetz über die Währung und die Zahlungsmittel (WZG) (1999). URL: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2000/186/de> (дата звернення: 20.09.2023). 27. Гроші та кредит: підручник / за заг. ред. М. І. Савлука. 4-е вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2006. 740 с. С. 45. 28. Деньги / сост., авт. вступ. ст. А. А. Чухно. Київ: Україна, 1997. 510 с. С. 7. 29. Миллер Р. Л. Современные деньги и банковское дело: учеб. для вузов: пер. с англ. / Р. Л. Миллер, Д. Д. Ван-Хуз. Москва: ИНФРА-М, 2000. XXIV. 856 с. С. 38. URL: <https://studfile.net/preview/1098193/page:2/> (дата звернення 20.11.2023). 30. Долан Э. Дж. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Пер. англ. В. Лукашевича и др.; Под общ. ред. В. Лукашевича. Москва, 1996. 448 с. 31. Безклубий І. А. Банківські правочини: монографія. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 456 с. С. 118. 32. Саватре Р. Теория обязательств. Москва: Прогресс, 1972. 440 с. С. 136–137. 33. Даниленко О. В. Що до поняття грошей у цивільному праві. *Форум права*. 2013. № 3. С. 37–44. С. 37–44. 34. Старинський М. В. Валютні правовідносини: теоретико-методологічний аспект: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2016. 441 с. С. 66. 35. Алісов Є. О. Гроші і грошовий обіг: теоретичні засади та стан правового регулювання в Україні: монографія. Харків: Ксилон, 2004. 326 с. 36. Литовченко М. Деньги в гражданском праве. Киев: Тип. И. Н. Кушнерова и Ко, 1887. 239 с. С. 7. 37. Радченко О. М. Фінансова-правова природа грошей. *Юридичний бюлетень*. Випуск 14. 2020. С. 55–68. С. 57, 60. 38. Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: монография / И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Крат, О. П. Печеный и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2015. 720 с. С. 290. 39. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за відп. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2005. Т. І. 832 с.

С. 326. 40. Federal Act on the Amendment of the Swiss Civil Code (1911) (Part Five: The Code of Obligation. URL: https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/20210101/en/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-27-317_321_377-20210101-en-pdf-a.pdf (дата звернення: 10.10.2023). 41. Codice civile della repubblica Italiana (1942). URL: <https://www.brocardi.it/codice-civile/> (дата звернення: 10.10.2023). 42. Código Civil Reino de España (1889). URL: <https://www.conceptosjuridicos.com/codigo-civil/> (дата звернення: 10.10.2023). 43. Código civil Portugues (1966). URL: https://www.cascais.pt/sites/default/files/anexos/gerais/codigo_civil_atualizado_ate_a_lei_59_99_.pdf (дата звернення: 10.10.2023). 44. ЦК Республики Чехия (2012). URL: https://anesro.com/download/zakon/89-2012_Sb.pdf (дата звернення: 10.10.2023). 45. Санфилиппо Чезаре. Курс римского частного права: учебник / под ред. Д. В. Дождева. Москва: БЕК, 2002. 400 с. С. 243. 46. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право: підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 528 с. С. 271. 47. Советское гражданское право. Т. 1 / ответ. ред. В. А. Рясинцев. Москва: Юрид. лит., 1975. 557 с. С. 104. 48. Даниленко О. В. Гроші як об'єкт речових прав / О. В. Даниленко. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6. Т. 1. С. 68–72. С. 69. 49. Офіційний сайт Банку Англії. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/> (дата звернення: 10.10.2023). 50. Гетманцев Д. О. До питань характеристики фінансово-правового зобов'язання як фінансово-правового відношення. *Часопис Київського університету права*. 2001. № 3. С. 117–121. С. 120. 51. Перепилиця М. О. Види фінансових зобов'язань держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 1. Т. 3. 2015. С. 74–78. С. 78. 52. Карагузов Ф. С. Ценные бумаги и деньги в системе объектов гражданских прав. Алматы: Бастар, 2011. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31664599&pos=4;-106#pos=4;-106 (дата звернення: 10.10.2023).

References

1. Uniform Money Services Act USA, version as of 25 February 2004. URL: <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=4ddb7fd0-891f-7140-4ce4-68> 10.09.2023). 2. Zakon Respubliki Kazakhstan «Pro platezhi ta perekazy hroshey» vid 29 chervnya 1998 № 237-1. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=3309757&pos=2;-106#pos=2;-106 (data zvernennya: 10.09.2023). 3. Finansove pravo: navch. posib. / L. K. Voronova, N. Yu. Pryshva, N. Ya. Yakymchuk ta in. / za zahal'noyu redaktsiyeyu prof. Prishvi N.YU. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 2018. 380 s. S. 315. 4. Konstytutsiya Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennya: 10.09.2023). 5. Zakon Ukrainy «Pro Natsional'nyy bank Ukrainy» vid 20 travnya 1999 r. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (data zvernennya: 20.07.2023). 6. Tsyvil'nyy kodeks Ukrainy vid 16 sichnya 2003 r. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennya: 20.09.2023). 7. Hospodars'kyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnya 2003 r. № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (data zvernennya: 10.09.2023). 8. Zakon Ukrainy «Pro tsiny i tsinoutvorenniya» vid 21.06.2012 r. № 5007-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text> (data zvernennya: 20.09.2023). 9. Grazhdanskoye pravo: uchebnik: v 2 t. / V. I. Borisova (ruk. avt. kol.), L. M. Baranova, T. I. Begova i dr.; pod red. V. I. Borisovoy, I. V. Spasibo-Fateyevoy, V. L. Yarotskogo. Kharkiv: Pravo, 2011. T. 1. 656 s. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/CPU_1.pdf (data obrashcheniya: 10.09.2023). 10. Zakon Ukrainy «O platezhnykh uslugakh» ot 30 iyunya 2021 goda № 1591-IX. URL: <https://>

zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text (data obrashcheniya: 20.07.2023).

11. Makkonell K. R., Bryu S. L. Ekonomiks: Printsipy, problemy i politika. V 2- t.: per. s angl. 11-go izd. T. I. Moskva: Respublika.1992. 399 s. S. 265. **12.** Marks K. K kritike v politicheskoy ekonomii. V kn.: Marks K., Engel's F. Sochineniya. Izd.2. Moskva: Izdatel'stvo politicheskoy literatury, 1955–1974 gg. T. 13. 771 c. S. 104. **13.** Rekodifikatsiya grazhdanskogo zakonodatel'stva Ukrainy: vyzovy vremeni: monografiya / pod obshch. red. N. S. Kuznetsovoy. 2-ye izd. dop. i pererab. Odessa: Izdatel'skiy dom «Gel'vetika», 2022. 908 s. S. 523. **14.** Danilenko O. V. Pravovoy rezhim sredstv kak ob'yektov grazhdanskikh prav: avtoref. dis. kon. yu. n. 12.00.03. 2017. 19 s. S. 8, 9. **15.** Lunts L. A. Den'gi i denezhnyye obyazatel'stva. Yuridicheskoye issledovaniye. Moskva: denezhnoye izdatel'stv NKF SSSR. 1927. 135 s. URL: https://civil.consultant.ru/elib/books/13/page_16.html (data obrashcheniya 20.10.2023). **16.** Instruksiya o poryadke organizatsii kassovoy raboty bankami i provedenii platezhnykh operatsiy postavshchikami platezhnykh uslug v Ukraine, utverzhennaya postanovleniyem Pravlenniya NBU ot 25.09.2018 g. № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text> (data obrashcheniya: 20.10.2023). **17.** Instruksiya ob organizatsii izgotovleniya, vypuska v obrashcheniye i realizatsii pamyatnykh i investitsionnykh monet Ukrainy, suvenirnoy produktsii, utverzhennyye postanovleniyem Pravlenniya Natsional'nogo banka ot 30.05.2012 № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1044-12#Text> (data obrashcheniya: 10.10.2023). **18.** Ofitsial'nyy sayt NBU. Ob investitsionnykh monetakh. URL: <https://bank.gov.ua/ru/uah/bullion-coins> (data obrashcheniya: 10.10.2023). **19.** Ofitsial'nyy sayt NBU. Struktura nalichnykh deneg v obrashchenii. URL: <https://bank.gov.ua/ru/news/all/gotivkoviy-obig-v-ukrayini-na-01-jovtnya-2023-roku> (data obrashcheniya: 25.11.2023). **20.** Ofitsial'nyy sayt NBU. Kartochnyy rynek v III kvartale 2023 goda: dolya beznalichnykh operatsiy s kartochkami prodolzhaet rasti. URL: <https://bank.gov.ua/ru/news/all/kartkoviy-rinok-u-iii-kvartali-2023-roku-chastka-bezgotivkoviy-operatsiy-z-kartkami-nadali-zrostaye> (data obrashcheniya: 20.09.2023). **21.** Pravila opredeleniya platezhnykh priznakov i obmena banknot, razmennyykh i oborotnykh monet natsional'noy valyuty Ukrainy, utverzhennyye postanovleniyem Pravlenniya NBU ot 03.12.2018 g. № 134. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0134500-18#Text> (data obrashcheniya: 20.10.2023). **22.** Mezhdunarodnyy opyt ogranicheniya nalichnykh raschetov i beznalichnykh raschetov. Ofitsial'nyy sayt NBU. URL: <http://tak-audit.com.ua/images/DOC/Obmezh%20gotivki.pdf> (data obrashcheniya: 20.10.2023). **23.** Polozheniye o vedenii kassovykh operatsiy v natsional'noy valyute v Ukraine, utverzhennoye postanovleniyem Pravlenniya NBU ot 29.12.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> (data obrashcheniya: 20.09.2023). **24.** Coinage Act 1971. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/24/contents> (data obrashcheniya: 20.09.2023). **25.** Dvadsat' pyatoy Münzgesetz (MünzG) (1999). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/m_nzg_2002/BJNR240230999.html (data obrashcheniya: 20.09.2023). **26.** Bundesgesetz über die Währung und die Zahlungsmittel (WZG) (1999). URL: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2000/186/de> (data obrashcheniya: 20.09.2023). **27.** Den'gi i kredit: uchebnik / pod obshch. red. M.I. Savluka. 4-ye izd., pererab. i dop. Kyiv: KNEU, 2006. 740 s. S. 45. **28.** Den'gi/sost., a.v. Vvedeniye. st. A. A. Chukhno. Kyiv: Ukraina, 1997. 510 s. S. 7. **29.** Miller R. L. Sovremennyye den'gi i bankovskoye delo: ucheb. Dlya vuzov: per. s angl. / R. L. Miller, D. D. Van Khuz. Moskva: INFRA-M, 2000. XXIV. 856 s. S. 38. URL: <https://studfile.net/preview/1098193/page:2/> (data obrashcheniya 20.11.2023). **30.** Tridsatoy Dolan E. Dzh. i dr. Den'gi, bankovskoye delo i denezhno-kreditnaya politika/Per. angl. V. Lukashevicha i dr.; Podobshch. red. V. Lukashevicha. Moskva, 1996. 448. **31.** Besklubby I. A. Bankovskiy sdelki: monografiya.

Kyiv: Izdatel'skiy Dom «In Yure», 2007. 456 s. S. 118. **32.** Savat'ye R. Teoriya obyazatel'stv. Moskva: Progress, 1972. 440 s. S. 136–137. **33.** Danilenko O. V. O ponyatii deneg v grazhdanskom prave. *Forum prava*. 2013. № 3. S. 37–44. **34.** Starinskiy M. V. Valyutnoye pravootnosheniye: teoretiko-metodologicheskyy aspekt: dis. ... d-ra yurid. nauch. Kyiv, 2016. 441 s. S. 66. **35.** Alisov Ye. A. Den'gi i denezhnoye obrashcheniye: teoriticheskiye osnovy i sostoyaniye pravovogo regulirovaniya v Ukraine: monogr. Kharkiv: Ksilon, 2004. 326 s. **36.** Litovchenko M. Den'gi v grazhdanskom prave. Kyiv: Tip. I. N. Kushnerovoy i Ko, 1887. 239 s. S. 7. **37.** Radchenko O. M. Finansovo-pravovaya priroda deneg. Yuridicheskyy byulleten'. Vypusk 14. 2020. S. 55–68. S. 57, 60. **38.** Khar'kovskaya tsivilisticheskaya shkola: ob'yekty grazhdanskikh prav: monografiya / I. V. Spasibo-Fateyeva, V. I. Krat, O. P. Pecheny i dr.; pod obshch. red. I. V. Spasibo-Fateyevoy. Kharkiv: Pravo. 2015. 720 s. S. 290. **39.** Nauchno-prakticheskyy kommentariy Grazhdanskogo kodeksa Ukrainy: V 2 t. / Za ot. red. O. V. Dzery (ruk. avt. kol.), N. S. Kuznetsovoy, V. V. Lutsya. Kyiv: Yurinko Inter, 2005. T. I. 832 s. S. 326. **40.** Federal Act on Amendment of Swiss Civil Code (1911). Part Five: The Code of Obligation. URL: https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/20210101/en/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-27-317_321_377-20210101-en-pdf-a.pdf (data obrashcheniya: 10.10.2023). **41.** Codice civile della repubblica Italiana (1942). URL: <https://www.brocardi.it/codice-civile/> (data звернення: 10.10.2023). **42.** Codi Civil Reino de España (1889). URL: https://www.cascais.pt/sites/default/files/anexos/gerais/codigo_civil_atualizado_ate_a_lei_59_99_.pdf (data obrashcheniya: 10.10.2023). **43.** TSK Respubliki Chekhiya (2012). URL: https://anesro.com/download/zakon/89-2012_Sb.pdf. **44.** Sanfilippo Chezare. Kurs rimskogo chastnogo prava: Uchebnik / Pod red. D. V. Dozhdeva. Moskva: BEK, 2002. 400 s. S. 243. **45.** O. A. Pidoprigora, Ye. A. Kharitonov. 2-ye izd. Kyiv: Yurinkom Inter, 2009. 528 s. S. 271. **46.** Sovetskoye grazhdanskoye pravo. T.1. Otvet. Red. V. A. Ryasintsev. Moskva: Yurid. Literatura, 1975. 557 s. S. 104. **47.** Danilenko O. V. Den'gi kak ob'yekt veshchnykh prav O. V. Danilenko. Nauchnyy vestnik obshchestvennogo i chastnogo prava. 2016. Vyp. 6. T. 1. S. 68–72. S. 69. **48.** Ofitsial'nyy sayt Banka Anglii. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/> (data obrashcheniya: 10.10.2023). **49.** Getmantsev D. O. K voprosam karakteristiki finansovo-pravovogo obyazatel'stva kak finansovo-pravovogo otnosheniya. *Zhurnal Kiyevskogo universiteta prava*. 2001. № 3. S. 117–121. S. 120. **50.** Perepylitsa M. A. Vidy finansovykh obyazatel'stv gosudarstva. Nauchnyy vestnik Khersonskogo gosudarstvennogo universiteta. Vyp. 1. T. 3. 2015. S. 74–78. S. 78. **51.** Karagusev F. S. Tsennyye bumagi i sredstva v sisteme ob'yektov grazhdanskikh prav. Almaty: Bastau, 2011. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31664599&pos=4;-106#pos=4;-106 (data obrashcheniya: 10.10.2023).

Babaskin Anatoly. Money sign as a legal means of payment and an object of civil rights

The statistics have identified penny marks as a legal payment method and an object of civil rights. On the basis of the analysis of the norms of the legislation of Ukraine, doctrinal sources, the general characteristics of monetary signs in civil law are provided, the place of monetary signs in the system of objects of civil rights, etc. is determined. In the course of the research, the author determines the economic and legal functions of money signs. Based on the conducted research, the author draws the following conclusions. 1. The absence of norms in the legislation of Ukraine that would imperatively prevent the situation when payments for significant amounts were made in

coins is a shortcoming of the legislation of Ukraine that needs to be eliminated. 2. Payment tokens have the economic functions of a means of circulation, payment, accumulation, measure of value, as well as the main legal function – a legal means of payment. 3. Money signs are symbolic or fiat money, due to the lack of their provision by any monetary standard. 4. Although money is a separate object of civil rights, different from things, the law extends the legal regime of property to banknotes, which indicates the need for further research into this legal phenomenon. 5. The provisions of the law, which define currency signs as an «unconditional obligation of the NBU», should be understood as a public legal obligation of the state regulator aimed at ensuring the stability of the purchasing power of the hryvnia and the functioning of money circulation on the territory of Ukraine.

Key words: money, cash, cashless money, unprepared money, digital money, legal means of payment, bank, non-banking payment establishment, a thing, obligation, right of demand.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-525-534

УДК 347.92

Г. П. ТИМЧЕНКО,
доктор юридичних наук*
ORCID: 0000-0003-4263-9948

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті досліджується місце правил щодо забезпечення доказів у структурі доказування обставин цивільних справ, поняття та процесуальна форма забезпечення доказів у цивільному судочинстві. Проаналізовано сучасні теоретичні підходи до поняття забезпечення доказів у цивільному судочинстві та проблемні аспекти законодавчого регулювання доказової діяльності.

Ключові слова: забезпечення доказів, доказування, засоби доказування, цивільне судочинство, судові процедури.

Tymchenko Hennadii. Some problematic issues of the institute of securing evidence in civil proceedings

The article examines the place of the rules on securing evidence in the structure of proving the circumstances of civil cases, the concept and procedural form of securing evidence in civil proceedings. The author analyzes modern theoretical approaches to the concept of evidence in civil proceedings and problematic aspects of legislative regulation of evidence.

Key words: provision of evidence, proof, means of proof, civil proceedings, judicial procedures.

Актуальність. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) містить положення про поняття «докази», критерії їх належності і допустимості, процедури подання доказів у справі і розпорядження ними, а також встановлюють порядок з'ясування обставин справи і дослідження доказів і закріплюють процедуру такого дослідження. Ці положення мають фундаментальне значення для всієї системи цивільного судочинства. Проте певної уваги потребує інститут забезпечення доказів у цивільному судочинстві.

Огляд літератури. До окремих аспектів проблеми забезпечення доказів у цивільному судочинстві зверталися В. Д. Андрійцю, Ю. В. Білоусов, С. С. Бичкова, Ж. В. Васильєва-Шаламова, О. О. Грабовська, М. О. Гетманцев, А. С. Зеленьяк, А. Ю. Каламайко, В. В. Комаров, Т. М. Кучер, О. В. Рожнов, В. І. Тертишніков, С. Я. Фурса, Т. В. Цюра, А. С. Штефан, М. М. Ясинок та інші правознавці.

* Tymchenko Hennadii, Doctor of Juridical Sciences